

Mmetuta Gburugburu Ụlọakwụkwọ Nwere N'ebe Ọmụmụ Asụsụ Igbo Dị Na Mpaghara Ọwụwa Anyanwụ Naijiria

Si N'aka

Mrs Charity Ijeoma Ogbu
Department of Arts Education,
University of Nigeria,
Nsukka
charity.ogbu@unn.edu.ng

Ụmịederede

Nchọcha e mere bụ iji chọputa mmetuta gburugburu ụlọakwụkwọ nwere n'ebe ọmụmụ asụsụ Igbo dị na mpaghara Ọwụwa Anyanwụ Naijiria. Ebumnobi nchọcha a bụ ichọputa etu gburugburu mmadụ bido n'ụlọ ruo n'ụlọakwụkwọ si enwe mmetuta n'ebe ọmụmụ asụsụ Igbo dị. Ajuju nchọcha abụọ ka e ji mee nchọcha a. Usoro nkọwa sovee ka a gbasoro wee mee nchọcha a. Ndị e ji mee nchọcha bụ ụlọakwụkwọ sekondiri niile govmenti nwe na mpaghara Ọwụwa Anyanwụ Naijiria. Usoro nhọrọ ebumnobi ka a gbasoro wee họtuta ndị isi nkuzi asụsụ Igbo dị iri isii e ji wee mee nchọcha. Ngwa nchọcha gunyere njumaza. Maka inyocha ngwa nchọcha, ndị nkuzi abụọ na ngalaba amumamụ Igbo na otu onye nkuzi na-akuzi na ngalaba measurement na evaluation lebara anya na ya, bụ ndị si na ngalaba mahadum nke Naijiria Nsukka. Onye nchọcha lelere inogide n'ọnọdụ nke agbanweghi agbanwe site n'iji usoro ntucha data a na-akpọ Cronbach's Alpha na Bekee, ma e nwetara akara 0.86. E jiri ntucha mini, ndipụ n'izugbe wee nweta ọsịsa nchọcha. Nchọcha e mere gosiri na ụzọ dị iche iche gburugburu ụlọakwụkwọ si enwe mmetuta n'ebe ọmụmụ asụsụ Igbo n'ụlọakwụkwọ sinio sekondiri di na mpaghara Ọwụwa Anyanwụ Naijiria gunyere ụdị ọchịchị e ji achikwa ụlọakwụkwọ, ụdị agbamume a na-enye ndị nkuzi, ụdị mmekọrịta di n'etiti ndi nkuzi na umu akwukwo nakwa ụlọakwụkwọ na obodo ebe ụlọakwụkwọ di, ma o bụ ụdị ngwa nkuzi e ji akuzi asụsụ Igbo na ndi ozo. Nchoputa nke ikpeazu gosiri na etu mmekorita gburugburu ụlọakwụkwọ si enwe mmetuta

n'omumụ asụsụ Igbo n'ụlọakwụkwọ sinio sekondiri di na mpaghara Qwụwa Anyanwụ gunyere imata na ezi mmekorita n'etiti ndi na umu akwukwo na-enye aka imata ebe nwata akwukwo na-eri mperi na ihe kpatara ya, inata ezi agwa na amamihe gbasara asụsụ Igbo, ihu na ndi nne na nna na-enye ezi nkwado, ihu ndi obodo na-eji ego akwalite ụlọakwụkwọ tinyere ichikwaba na itinye ezi alo maka inweta mbunuche agumakwukwo na ndi ozo. Onye nchocha tutara alo mkpa o di onye isi ụlọakwụkwọ ihu na e nwere ezi mmekorita n'etiti ndi nkuzi, umu akwukwo na obodo ụlọakwukwo di na ya maka inweta ezi nkwado n'omumụ asụsụ Igbo n'ụlọakwukwo sinio sekondiri na ndi ozo.

Okpurukpu okwu: Gburugburu, gburugburu ụlọakwukwo, omumụ asụsụ, omumụ asụsụ Igbo, ụlọakwukwo sekondiri.

Mkpelite

Asụsụ bu otu njirimara nke kewara mmadu na umu anumanu ma burukwa ngwa mmadu ji enyefe omenaala na nkwenye ha site n'aka umu akwukwo na ndudugandu na-abia n'ihu. Asụsụ ka Ugwu (2016) kowara dika ihe okputorokpu, n' ihi na o bido na mbido uwa ma buru ihe a na-ahuta bido n'agburu ruo n'agburu. Nke a mere na asụsụ bu ngwa e ji enwe mkparitauka bido n'ezinaulo puo n'ama ma burukwa ngwa oru di mkpa maka echiche nka niile. Asụsụ bu ihe mmadu na ibe ya ji emekorita, bu nke na-aputa ihe n'udi di ichi ichi dika n'agumakwukwo, azumahia okpukperechi, omenaala nakwa ewumewu (Ilo,2017). Nke a na-egosi na o bu asụsụ ka e ji eziputa ihe niile mmadu bu n'uche ya na udi mmekorita o bula mmadu na ibe ya na-enwe. Ilo gara n'ihu kowaa na imata na mmeputa nke mmadu nakwa idi nka na-agbado ukwu n'etu onye ahụ si eji asụsụ eche echiche. Asụsụ gunyere ogugu na odide ma burukwa nke e ji amu akwukwo malite n'ụlọakwukwo otaakara ruo n'ogo mahadum. Asụsụ Igbo bu otu n'ime asụsụ ato putara ihe n'ala Naijiria ebe ndi nke ozo gunyere Hausa na Yoruba.

Asụsụ Igbo bu asụsụ ndi Igbo na-asu so na mpaghara nke "KWA" sitere Niger Congo. E nwere steeti ise putara ihe na-asu asụsụ Igbo ma buru nke gunyere Enugwu, Abia, Ebonyi, Anambra na Imo. Asụsụ Igbo a ka a nakuzi bido n'ụlọakwukwo otaakara, praimari, sekondiri, koleji nke

Edukeshon wee ruo n'ogo mahadum. Nke a bu iji hu na onye o bula bu onye Igbo nwetara ezi ntola na usoro ga-enyere ya aka icheputa ezi echiche, ikwuputa echiche ya, tinyere inweta nka na amamihe ga-enyere onye ahụ aka n'ibi ezi ndu dika nwafọ Igbo. Iji hu na mbunuche e ji nwee asusu Igbo a mitara ezi mkpuru, o di mkpa ihu na gburugburu nwata akwukwo bu nke ga-akwalite ya kara ikwada ya.

Gburugburu bu nke ndi oka mmuta kowagoro n'uzo di ichie ichie. N'echiche Williams(2017), gburugburu putara ihe niile gbasara agwa na onodu mmadu nwere mmetuta n'otito na ndu onye ahu. Donald (2017) hutara gburugburu ka ihe niile nodebere mmadu na-emetuta ndu ya ma o bu mmeputa ya. Iweka (2019) kowara gburugburu ka ihe niile a na-ahu anya ma o bu nke a naghị anya bido n'ulo puo n'ogbo na-enwe mmetuta na ndu onye ahu, na-agbanyeghi ma o bu mmetuta di mma ma o bu nke di njo. Site na nkowa di n'elu, gburugburu nwata akwukwo gunyere ihe niile na-enwe mmetuta na ndu ya site n'ezinaulo ruo na uloakwukwo. Nke a mere Iweka ji gaa n'ihu kowaa, na gburugburu nwataakwukwo o bula gunyere nne na nna, ndi otu ogbo, ndi nkuzi na uloakwukwo ya, tinyere mpaghara ebe obibi nwata bi bukwa ebe o na-enwe mmekorita. Alaka gburugburu ndi a niile nwere oru o na-aru n'ebe ikwado omumu ihe nwata di. N'ih i nke a e nwere gburugburu na-akwalite omumu ma nwee nke na-akwada omumu nwata tumadi ka o si gbasata omumu asusu Igbo. Nchocha a nwere mmasi na mmetuta gburugburu uloakwukwo nwere n'ebe omumu di. Mmetuta nke gburugburu uloakwukwo bu nke gbasara udi ochichi e nwere n'uloakwukwo, udi agbamume a na-enye n'uloakwukwo, udi mmekorita di n'etiti ndi nkuzi na umu akwukwo nakwa uloakwukwo na obodo ebe uloakwukwo di, udi nrube isi di n'uloakwukwo, udi ngwa nkuzi e ji akuzi ihe tinyere otu e si hazie klasi ebe a na-eme ihe omumu. Ka osila di, onye nchocha nwere mmasi n'ileba anya na mmetuta gburugburu uloakwukwo nwere n'ebe omumu asusu Igbo di na mpaghara Owuwa Anyanwu Naijiria.

Nsogbu Nchocha

Asusu Igbo dika otu n'ime asusu ato kachasi puta ihe n'ala Naijiria bu ihe were anya na onweela onodu n'ebe mmuta di, nke na a na-eme ya dika ihe omumu n'ogo uloakwukwo niile bido n'otaakara ruo n'ogo mahadum.

Nke a bụ maka nnukwu ọrụ ọ na-arụ n'ebe inyefe ntọala, omenaala, mmekọrịta, amamihe, ịdị nka na ụzọ ebimndụ ndị Igbo niile n'aka ndị na-eto eto dị. N'ihі nke a, ọ bụ ihe dị ezi mkpa ịhazi ihe ọmụmụ asụsụ Igbo nke ọma n'ụlọakwụkwọ, ileba anya n'asụsụ a na-asụ n'ụlọakwụkwọ na nke e ji akụzi asụsụ Igbo, tinyere ịhụ na e jiri ezi mmekọrịta na ngwa nkuzi dị mma kuzie ihe ọmụmụ asụsụ Igbo n'ụlọakwụkwọ. Nke a na-egosi na gburugburu mmadụ nwere nnukwu ọrụ ọ na-arụ n'ebe ọmụmụ na nkwardosike n'asụsụ dị. Ka osila dị, a hūta na inyefe ezi ntọala na amamihe a na-enweta site n'ihe ọmụmụ asụsụ Igbo n'ụlọakwụkwọ bụ nke na-adaghachi azụ ugbo a. Nke a pūta ihe site na-emeghi nke ọma ụmụ akwụkwọ n'ule asụsụ Igbo tinyere na ụmụ akwụkwọ Igbo enweghizi ezi agwa, nka na amamihe kwesiri dika nwafọ Igbo mere ihe ọmụmụ asụsụ Igbo n'ụlọakwụkwọ. Onodu ojo a, edochaghi anya ma o sitere n'udi ochichi, udi agbamume, udi mmekọrịta dị n'etiti ndi nkuzi na ụmụ akwụkwọ nakwa ụlọakwụkwọ na obodo ebe ụlọakwụkwọ dị, ma ọ bụ udi ngwa nkuzi e ji akuzi asụsụ Igbo n'ụlọakwụkwọ. N'ihі nke a, onye nchọcha nwere mmasi n' ileba anya na mmetuta gburugburu ụlọakwụkwọ nwere n'ebe ọmụmụ asụsụ Igbo n'ụlọakwụkwọ sinio sekondiri dị na mpaghara Owuwa Anyanwu Naijiria.

Ajuju Nchọcha

Ajuju nchọcha ndi a ka onye nchọcha ji wee mee nchọcha ya:

1. Kedu ụzọ dị iche iche gburugburu ụlọakwụkwọ si enwe mmetuta n'ebe ọmụmụ asụsụ Igbo n'ụlọakwụkwọ sinio sekondiri dị na mpaghara Owuwa Anyanwu Naijiria?
2. Kedu etu mmekọrịta gburugburu ụlọakwụkwọ si enwe mmetuta na ọmụmụ asụsụ Igbo n'ụlọakwụkwọ sinio sekondiri dị na mpaghara Owuwa Anyanwu?

Gburugburu ụlọakwụkwọ na ọmụmụ asụsụ Igbo

Asụsụ bụ ihe dị oke mkpa na ndu mmadụ na ihі na ọ bụ isi sekpunti mmadụ na ibe ji emekọrịta. Nke a pūta ihe na-iziputa echiche mmadụ, mkpa, onodu na ogo mmuo nke mmadụ (Okoli, 2016). Asụsụ ka Okoli kowakwara na ọ bụ ngwa e ji akwalite mmekọrịta, omanaala, na okwa

akunauba obodo. Asusu Igbo bu nke ndi sitere mpaghara ma o bu agburu a na-akpo ala bi n'Igbo na mpaghara Owuwa Anyanwu Naijiria na-asu ma burukwa nke a na-eme dika ihe omumu n'ogo agumakwukwo niile bido n'otaakara ruo n'ogo mahadam. Dika ka o si gbasata omumu asusu Igbo n'uloakwukwo sekondiri, o bu ihe kwesiri na gburugburu mmadu ga- enye aka n'ikwado ihe omumu a nke oma. Gburugburu ka ndi oka mmuta kowagoro n'uzo di iche iche. Dika e si rutu aka n'elu, Williams (2017), kowara gburugburu dika ihe niile gbasara agwa na onodu mmadu nwere mmetuta n'otito na ndu onye ahụ. N'echiche Iweka (2019) gburugburu bu ihe niile a na-ahụ anya ma o bu nke a naghị ahụ anya bido n'ulo pụo n'ogbo na-enwe mmetuta na ndu onye ahụ, na-agbanyeghi ma o bu mmetuta di mma ma o bu nke di njo. Nke a gosiri na gburugburu nwata akwukwo gunyere ihe niile na-enwe mmetuta na ndu ya site n'ezinaulo ruo na uloakwukwo bu nke nwere ike isite n'aka nne na nna, ndi otu ogbo, ndi nkuzi na uloakwukwo ya, tinyere mpaghara ebe obibi nwata bi bukwu ebe o na-enwe mmeorita. Alaka gburugburu ndi a niile nwere oru o na-arụ n'ebe ikwado omumu ihe nwata di. N'ih i nke a e nwere gburugburu na-akwalite omumu ma nwee nke na-akwada omumu nwata tumadi ka o si gbasata omumu asusu Igbo. Ka osila di, ihe nchocha gbadoro ukwu n'ileba anya na mmetuta gburugburu uloakwukwo n'ebe omumu asusu Igbo n'uloakwukwo di. Tupu onye nchocha ga- eleba anya na nke a n'uju, o bu ihe di mkpa irutu aka na mmebere gburugburu ndi ozo

Mmetuta gburugburu na-esite n'aka nne na nna gbadoro ukwu n'ogo okwa akunauba nne na nna, udi ntola nne na nwere tumadi n'omenaala Igbo, udi asusu e ji enwe mmeorita n'ezinaulo, udi nkwardo ha na-enye umuaka ha n'ebe ihe omumu asusu Igbo di, dika o si gbasata izutara ha ngwa ihe omumu tinyere udi agwa na nhutara ha nwere n'ebe ihe omumu asusu Igbo di. Nke a bu maka na nne nna na-enweghi ntukwasiobi n'asusu Igbo bara uru na ndu mmadu, anaghi enye umuaka nkwardo o bu la maka omumu asusu Igbo n'uloakwukwo. Ndi otu ogbo bu ndi ozo a na-esite na ha eziputa mmetuta gburugburu. Elendu (2019) kowara na o bu site n'ndi out ogbo ka nwata si enweta udi agwa o na-akpa, tinyere udi nkwenye na nhutara o na-enwe ndu ya na gburugburu ya. Nke a na-egosi na nwata o bu la , ndi otu ogbo ya na-enwe nleda anya n'omumu asusu Igbo anaghi etinye uchu o bu la n'ebe omumu asusu Igbo di. Mpaghara obibi mmadu ka Okoli (2016) kowara na o

bụ ebe mmekọrịta nke mmadụ. Okoli kọwara na ihe nwata na-ahụta anya na gburugburu ya bụ ihe na-ezipụta ma ọ ga-enweta ezi ntọala, nkwenye na ezi nhụta na ihe ọ na-eme, tumadi n'ebe ihe omumụ asụsụ Igbo dị. N'ikwado echiche a, Elendu kọwara na umuaka bi n'ime obodo ka ahụta ihe na-akwado omumụ asụsụ Igbo na gburugburu ha karịa ndị bi n'obodo mepere emepe. Nke a bụ maka na ọ bụ asụsụ Igbo ka e ji enwekarị mmekọrịta tinyere na a na-ezipụta omenaala n'uzọ ebimndu ndị Igbo ebe ọ bụla dika mmemme ilu nwaanyi, ichi echichi, na ihe nlere anya ndi ozo. Na nkowa ya, ndi bi n'obodo mepere emepe na-ejikari asusu Bekee enwe mmekorita iji ghotu onwe ha, n'ihu na ha sitere na mpaghara obodo di ichi ichi, tinyere na ngwa gbasara ndu oyibo na mmemme nwere mgbakwasị ukwu n'uzo Bekee ka ha na-emekari, dika ncheta omumu, agbamakwukwo na ndi ozo.

Mmetuta gburugburu ulokwukwo bu ebe ihe nchocha gbadoro ukwu. Mmetuta gburugburu ulokwukwo gbasara ihe niile jikotara onodu agumakwukwo dika mmadu, ngwa, mmekorita, nhazi na onodu e ji eme nkuzi na omumu n'ulokwukwo (Williams, 2017). Ugo (2018) kowara gburugburu ulokwukwo dika njirimara ulokwukwo niile bu nke na-aputa ihe na mmekorita na agwa ndi niile agumakwukwo n'ulokwukwo gbasatara. N'echiche Iweka(2019), gburugburu bu ngwa na onodu niile na-enyeaka iziputa mbunuche agumakwukwo. Site na nkowa di n'elu, e nwere ike ikowa mmetuta gburugburu ulokwukwo ka ihe niile na-enye aka n'ihazi, ikwado na iziputa mbunuche agumakwukwo n'ulokwukwo. Iweka gara n'ihu kowaa na ikwalite gburugburu agumakwukwo di oke mkpa maka ikwalite mmuo, enwemike, agbamunbo, mmeta nke oma na mbunuche agumakwukwo n'ulokwukwo. N'echiche Iweka, ihe ndi na-emetuta gburugburu agumakwukwo n'ulokwukwo gunyere udi ochichi e ji achikwa ulokwukwo, udi agbamume a na-enye ndi nkuzi, udi mmekorita di n'etiti ndi nkuzi na umu akwukwo nakwa ulokwukwo na obodo ebe ulokwukwo di, ma o bu udi ngwa nkuzi e ji akuzi asusu Igbo, udi agwa na nrube isi e nwere n'ulokwukwo tinyere udi asusu e ji akuzi ihe na-enwekwa mmekorita n'ulokwukwo. Dika o si gbasata udi ochichi a na-enwe n'ulokwukwo, e nwere ndi isi ulokwukwo na-enweghi ezi nka ochichi. O bu ihe di mkpa imata n'udi ochichi ka mma, iji chikwata ulokwukwo bu ochichi onye kwuo uche ya, mana o bu ihe di njo n'ochichi aka ike na nke nleghara anya ka otutu ndi isi ulokwukwo ji achi. Ochichi aka ike na-eme ka ndi nkuzi na umu

akwukwọ nwee ụjọ n'itinye alo maka agamnihu ụlọakwukwọ ma nyekwa onye isi ohere iri ego e kwesiri iji kwalite ụlọakwukwọ. N'aka nke ọzọ, ọchịchị nleghara anya na-eme ka ndị nkuzi na ụmụ akwukwọ na-eme ihe ọ bụla mmasiri ha, ma nke a anaghị akwalite ọmụmụ asụsụ Igbo. Ụdị asụsụ e ji enwe mmekọrịta n'ụlọakwukwọ bụ ọnọdu gburugburu ọzọ na-emetụta ihe ọmụmụ asụsụ Igbo. Iweka kọwara na e nwere ụlọakwukwọ na eji naanị asụsụ Bekee akuzi ihe ọmụmụ niile tinyere asụsụ Igbo. Ọzọ bụ na ụlọakwukwọ ụfọdu na-enye ụmụ akwukwọ ntaramahụhụ mgbe ọ bụla ha sụrụ asụsụ Igbo, ọ buladi ebe ha na-enwe egwuregwu n'ụlọakwukwọ. Okoye (2018) kọwara na ọtụtụ ụlọakwukwọ enweghị ngwa nkuzi ha ji akuzi asụsụ Igbo, ma ha anaghị emepụta ngwa ndị a n'aka ha, n'ihi enweghị ihe agbamume. Okoye gara n'ihu kọwaa na ọnọdu a anaghị akwalite ihe ọmụmụ asụsụ Igbo n'ụlọakwukwọ. Ụdị mmekọrịta dī n'etiti ndị nkuzi na ụmụ akwukwọ nakwa ụlọakwukwọ na obodo ebe ụlọakwukwọ dī, bụ ihe gburugburu ọzọ na-enwe mmetụta n'ọnọdu agumakwukwọ n'ụlọakwukwọ. Ilo (2017) kọwara na ụlọakwukwọ ọ bụla ndị nkuzi na ụmụ akwukwọ na-enwe ezi mmekọrịta na ha, na ndị nkuzi na-achoputa nsogbu ụmụ akwukwọ ọsọ ọsọ ma si aka ndi nne na nna ha nyere ha aka n'inweta ebunuche agumakwukwọ. N'otu aka ahụ, ebe ọ bụla ndi ụlọakwukwọ na obodo ọ dī na ya na-enwe ezi mmekọrịta, ha na-enweta ezi nkwardo na agamnihu na mbunuche n'ụlọakwukwọ ahụ. Ka o sila dī, onye nchọcha ga-achọ imata etu mmetụta nke gburugburu ụlọakwukwọ si enwe mmetụta n'omumụ asụsụ Igbo n'ụlọakwukwọ sinio sekondiri.

Usoro Nchọcha

Ụdị nchọcha ọmumụ a bụ usoro sọvee nkowa. Nworgu (2006) hū tara usoro sọvee nkowa dika usoro na-akowa isiokwu, agwa ma ọ bụ ihe a na-ahuta gbasara ndi e ji eme nchọcha n'usoro n'usoro, n'agbakonyeghi ma ọ bụ iwepu ihe ọ bụla n'ihe a na-ahuta anya oge ahụ a na-eme ya bụ nchọcha. Onye nchọcha hū tara ụdị nchọcha a, dī ka ihe dabara n'isiokwu nchọcha ya, ebe ọ bụ na nchọcha a nwere mmasi n'imata etu mmetuta nke gburugburu ụlọakwukwọ si enwe mmetuta n'omumụ asụsụ Igbo n'ụlọakwukwọ sinio sekondiri. Ndi e ji mee nchọcha kpomkwem bụ ndi nkuzi na-akuzi asụsụ Igbo n'ụlọakwukwọ sekondiri na mpaghara Owuwa Anyanwu Naijiria. Ndi a ga-eji mee nchọcha kpom kwem bụ ndi isi nkuzi asụsụ Igbo bụ nke onye nchọcha

gbasoro usoro nhoro di otutu gunyere usoro nhoro nha na usoro nhoro ebumnobi wee hoputa. Ngwa e jiri mee nchocha a bu njumaza bu nke ihe e deputara na ya di iri na abuo (12) n'ime nkeji abuo. Onye nchocha lelere inogide n'onodu nke agbanweghi agbanwe site n'iji usoro ntucha data a na-akpo Cronbach's Alpha na Bekee, ma e nwetara akara 0.78. E jiri ntucha miini na ndipu n'izugbe wee nweta osisa nchocha. Ihe e guzobere maka inweta ihe nchocha bu nke gbadoro ukwu n'usoro liketi ma ihe mputara ya bu nke a KKI – kwere kwesie ike, KE – kwere ekwe, JA – juruaju, JKK – juru kpm kpm bu nke e nyere akara 4,3,2,1. Osiso o buia e nwetara pekariri 2.50 gosiri ekweghi ekwe, ebe osisa nke ruru akara 2.50 ma o bu kara gosiri iguzosi ike kwem ma o bu kwere ekwe bu nke gbadoro ukwu otu e si wee hazie ajuju nke o buia.

Nchoputa

Ihe e nwetara site na nchocha ka e ziputara na tebul ato dika o si gbasata ajuju nchocha ato onye nchocha guzobere.

1. Ajuju nchocha mbu: Kedu uzọ di iche iche gburugburu uloakwukwo si enwe mmetuta n'ebe omumu asusu Igbo n'uloakwukwo sinio sekondiri di na mpaghara Owuwa Anyanwu Najirja?

Tebul 1: Mini echiche ndi nkuzi n'imata uzọ di iche iche gburugburu uloakwukwo si enwe mmetuta n'ebe omumu asusu Igbo n'uloakwukwo sinio sekondiri di na mpaghara Owuwa Anyanwu Najirja.

Onuogụ	Ndina	Miin	Ndipu n'izugbe	Mkpebi
1	Udi ochichi onye isi ji achikwa uloakwukwo.			
2	Udi agbamume a na-enye ndi nkuzi.	3.00	.50	Kwere ekwe

3	Uđi mmekọrịta dī n'etiti ndi nkuzi, umu akwukwo na obodo ebe ulokwukwo dī.	2.92	.51	Kwere ekwe
4	Ngwa nkuzi e ji akuzi asusu Igbo.	2.54	.50	Kwere ekwe
5	Uđi agwa na nrube isi e nwere n'ulokwukwo.	2.71	.50	Kwere ekwe
6	Uđi asusu e ji akuzi ihe na enwekwa mmekọrịta n'ulokwukwo.	2.69	.51	Kwere ekwe

Mkpoko Miin - 2.81

Tebul nke mbu a, gosiputara echiche ndi nkuzi n' imata uzo di iche iche gburugburu ulokwukwo si enwe mmetuta n'ebe omumu asusu Igbo n'ulokwukwo sinio sekondiri di na mpaghara Owuwa Anyanwu Najirja. Ihe e deputara maka ajuju nchocha nke a di isii nke bidoro 1 – 6. Akara miin e nwetara n'ajuju nke o bua tinyere mkpoko miin bu 2.80 kariri kraiterion miin bu 2.50, ma nke a gosiri na ihe ndi a niile e deputara bu uzo di iche iche gburugburu ulokwukwo si enwe mmetuta n'ebe omumu asusu Igbo n'ulokwukwo sinio sekondiri na mpaghara Owuwa Anyanwu Najirja.

3. **Ajuju nchocha nke abuo.** Kedu etu mmekorita gburugburu ulokwukwo si enwe mmetuta na omumu asusu Igbo n'ulokwukwo sinio sekondiri di na mpaghara Owuwa Anyanwu?

Tebul 2: Mini echiche ndi nkuzi n'imata etu mmekorita gburugburu ulokwukwo si enwe mmetuta na omumu asusu Igbo n'ulokwukwo sinio sekondiri di na mpaghara Owuwa Anyanwu.

Ọnọgụ	Ndịna	Miin	Ndipụ n'izugbe	Mkpebi
7	Ezi mmekọrịta n'etiti ndị nkuzi asụsụ Igbo na ụmụ akwụkwọ na-enyeaka onye nkuzi ịmata ebe nwata akwụkwọ na-eri mperi na ihe kpatara ya.	2.70	.60	Kwere ekwe
8	Ezi mmekọrịta n'etiti ndị nkuzi asụsụ Igbo na ụmụ akwụkwọ na-eme ka ha nata ezi agwa na amamiihe gbasara asụsụ Igbo.	2.88	.56	Kwere ekwe
9	Ezi mmekọrịta n'etiti ndị nkuzi asụsụ Igbo na ndị nne na nna na-enyeaka ịhụ na ụmụaka na0 anata ezi nkwardo n'aka ha.	2.82	.52	Kwere ekwe
10	Ezi mmekọrịta n'etiti ụlọakwụkwọ na obodo na-enyeaka ịhụ na ndị obodo nyere ha ezi nkwardo n' ihe gbasara ezi nchikwaba, ezi alo na ego.	2.71	.53	Kwere ekwe
11	Ezi mmekọrịta n'etiti ụlọakwụkwọ na obodo na-	2.78	.54	Kwere ekwe

	enyeka ihu na e nwetara ngwa nkuzi n'aka ha.			
12	Ezi mmekorita n'etiti uloakwukwo na obodo na-enyeka ihu na umu akwukwo gara njem nlereanya ihu ebe a na-emeputa nka di iche iche tinyere ebe e nwere akuko ala.			

Mkpoko Miin - 2.79

Tebul nke abuo a, gosiputara echiche ndi nkuzi n' imata etu mmekorita gburugburu uloakwukwo si enwe mmetuta na omumu asusu Igbo n'uloakwukwo sinio sekondiri di na mpaghara Owuwa Anyanwu Najirija. Ihe e deputara maka ajuju nchocha nke a di isii nke bidoro 7 – 12. Akara miin e nwetara n'ajuju nke o bua tinyere mkpoko miin bu 2.79 kariiri kraiterion miin bu 2.50, ma nke a gosiri na ihe ndi a niile e deputara bu etu mmekorita gburugburu uloakwukwo si enwe mmetuta na omumu asusu Igbo n'uloakwukwo sinio sekondiri di na mpaghara Owuwa Anyanwu Najirija.

Mkparitauka

Ihe a choputara gosiri na uzọ di iche iche gburugburu uloakwukwo si enwe mmetuta n'ebe omumu asusu Igbo n'uloakwukwo sinio sekondiri di na mpaghara Owuwa Anyanwu Najirija gunyere udi ochichi e ji achikwa uloakwukwo, udi agbamume a na-enye ndi nkuzi, udi mmekorita di n'etiti ndi nkuzi na umu akwukwo nakwa uloakwukwo na obodo ebe uloakwukwo di, ma o bu udi ngwa nkuzi e ji akuzi asusu Igbo, udi agwa na nrube isi e nwere n'uloakwukwo tinyere udi asusu e ji akuzi ihe na enwekwa mmekorita n'uloakwukwo. Nchocha a yitere nchocha Ugo (2018) na Iweka (2019), bu ndi kowara na gburugburu nwere nnukwu onodu n'ikwalite ma o bu idoghachi ihe omumu azu n' uloakwukwo.

Nchọputa ọzọ gosiri na etu mmekọrịta gburugburu ụlọakwụkwọ si enwe mmetụta na ọmụmụ asụsụ Igbo n'ụlọakwụkwọ sinio sekondiri di na mpaghara Ọwụwa Anyanwụ gunyere imata na ezi mmekọrịta n'etiti ndi na umu akwukwo na-enye aka imata ebe nwata akwukwo na-eri mperi na ihe kpatara ya, inata ezi agwa na amamiihe gbasara asusu Igbo, ihu na ndi nne na nna na-enye ezi nkwapo, ihu ndi obodo na-eji ego akwalite ụlọakwụkwọ tinyere ichikwaba na itinye ezi alo maka inweta mbunuche agumakwukwo, ihu na e nwetara ngwa nkuzi n'aka ha, nakwa ihu na umu akwukwo gara njem nlereanya ihu ebe a na-emeputa nka di iche iche tinyere ebe e nwere akuko ala. Nchoputa a dabara na nke Ugwu (2016), Elendu (2019) na James (2020) bu ndi kowara na ezi nchikwba, agamnihu na inweta mbunuche nkuzi na omumu n'ulokwukwo gbadoro ukwu n'udi mmekorita di n'etiti ndi nkuzi, onye isi ulokwukwo, umu akwukwo tinyere obodo o na ya.

Mmechi na itu alo

N'ụwa gbaa gburugburu, nkuzi na omumu asusu bu ihe nwere onodu n'ebe agumakwukwo di, n'ih i oru o na-ar u n'ebe mmekorita, ndoro ndoro ochichi na nkwalite okwa akunauba di. N'otu aka ah u, asusu Igbo nwere onodu n'ikwalite mmekorita, omenaala na ebindu ndi Igbo, ma nke a mere na a na-am u ya n'ogo agumakwukwo niile. O bu ihe di mkpa imata na gburugburu mmadu na enwe mmetuta na ndu ya. Gburugburu ulokwukwo bu nke mmetuta ya putara ihe n'ebe onodu agumakwukwo di, tumadi n'omumu asusu Igbo n'ulokwukwo sekondiri. A choputara na o bu asusu Bekee ka umuaka ji enwe mmekorita site n'ulo ruo n'ulokwukwo, nleda anya a na-enwe n'asusu Igbo anaghi eme ka ka ndi nne na nna nye umu ha ezi nkwapo, enweghi ngwa nkuzi maka ikuzi asusu Igbo tinyere na enweghi ezi mmekorita n'etiti ndi nkuzi, umu akwukwo, ndi nne na nna, na obodo ulokwukwo di n'ime ya na-adoghachiazu nkwapo na agamnihu omumu asusu Igbo n'ulokwukwo. N'ih i nke a, o buihe di mkpa, ihu na e si n'ulo nye umuaka ezi ntola na nkwapo ga- enyere ha aka ime nke oma n'omumu asusu Igbo n'ulokwukwo, tinyere ihu na e nwere ezi mmekorita n'etiti ndi nkuzi, umu akwukwo, ndi nne na nna, na obodo ulokwukwo maka inye aka kwado ma kwalite omumu asusu Igbo n'ulokwukwo sinio sekondiri.

Itu alo

- N'ih ihe ndi a choputara n'elu, onye nchocha tutara alo ndi a:
1. Onye isi ulokwukwo ga agba mbọ ihu na e nwere ezi mmekorita n'etiti ndi nkuzi, umu akwukwo na obodo ulokwukwo di na ya maka inweta ezi nkwardo na odimma nke onye o bula tumadi umu akwukwo na-eme ihe'omumu asusu Igbo n' ulokwukwo sinio sekondiri.
 2. Ndi na-elekota ulokwukwo kwesiri ihu na onye isi ulokwukwo gbasoro usoro ochichi onye kwuo uche ya maka inweta ezi alo na nhazi ga-enyeaka inweta mbunuche agumakwukwo n'ulokwukwo.
 3. Ndi govinmenti ga-agba mbọ ihu na e nyere ulokwukwo o bula ezi nkwardo agumakwukwo tumadi etu o si gbasata ngwa nkuzi asusu Igbo.
 4. Onye isi ulokwukwo ga-agbado anya ihu na ndi nkuzi enyeghi umu akwukwo ntaramahuhu o bula mgbe ha suru asusu Igbo tumadi ha na-egwu egwu na klasị.
 5. Ndi nne na nna ga- agba mbọ ikwado umu ha ka ha were asusu Igbo na-enwe mmekorita n'ulo.

Edensibja

- Donald, O.P. (2017). *Understanding school relationships and management*. Enugu: Magnet Publishers.
- Elendu, H. (2019). *Self-efficacy and environmental influence*. Retrieved from <http://www.goole.com>.
- Ilo, G.L. (2017). *Essentials of educational management*. Retrieved from <http://www.goole.com>.
- Iweka, N.N. (2019). *Issues in organizational environment of school*. Retrieved from <http://www.goole.com>.
- James, T. (2020). Enviromental role in the development of language. *Journal of language*, 10(1)55-69.
- Nworgu, B.G. (2006). *Educational research (basic issues and methodology: (3rd ed.)*. Nsukka, Enugu: University Trust Publishers.
- Okoli, R.I. (2016). Impact of Class Size on Students' Academic Performance in English language in Igbo Eze Local Government

- Area of Enugu State. *International Journal of Education and Evaluation* 10(2):45-58.
- Okoye, J.I. (2018). Impact of instructional materials in teaching English language. Retrieved from [http://www .goole.com](http://www.goole.com).
- Ugo, O. L. (2018). Classroom management and process. Way forward. *Journal of Educational Media*, 25(2), 99-115
- Ugwu, B.I. (2016). *Principles and practice of school administration in public secondary schools in Nigeria*. Retrieved from <http://www.goole.com>.
- Williams, A.S. (2017). *The effects of the environment in language acquisition*. Retrieved from <http://www.goole.com>